

KEMALİST TOPRAK DEVRİMİ UNUTULMAMALI

Aydınlık Gazetesi, 27 Temmuz 2015

Yıldırım Koç

Atatürk'ün önderliğindeki milli demokratik devrimimizin çok önemli başarılarından biri, dini vakıfların ve camilerin elindeki arazilere ve gayrimenkule devletin tazminatsız olarak el koymasındır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, çeşitli nedenlerle, arazinin önemli bir bölümü dini vakıfların elindeydi. Bu konuda farklı tahminler bulunmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde arazinin dörtte biri vakıflara aitti.

19. yüzyılın sonlarında Mehmet Sait Paşa'nın hazırladığı bir rapora göre ise ülke arazisinin yarıdan fazlası vakıfların mülkiyetindeydi.

Diğer taraftan, "Engelhardt, Türkiye'deki gayri menkullerin ve emlakın dörtte üçünün 19uncu asırda vakıf sifatiyle camilere ait bulunduğunu iddia etmektedir."

GERİCİLİĞİN İKTİSADİ GÜCÜ KIRILIYOR

Tekkeler ve zaviyeler de bazı arazilerin ve önemli miktarda gayrimenkulün sahibiydi. Tekke ve zaviyeler, hem vakıflar, hem de normal mülkiyet ilişkisi içinde çok önemli bir ekonomik güce sahipti.

Türkiye'de demokratik devrimin ana unsurlarından biri toprak reformuydu.

Bazı bölgelerdeki büyük toprak sahipleri ve dini vakıfları yöneten din adamları, kendilerine ortakçılık/yarıcılık/marabalık edenlerin her türlü toplumsal ve siyasal ilişkilerine de müdahale ediyor, onları kullandırıyordu.

Uluslaşma sürecinin önündeki en önemli engellerden biri olan ümmet-cemaat-tarikat-mezhep kimliğinin zayıflatılabilmesi için tekke ve zaviyelerin ekonomik gücüne el konması gerekiyordu.

Vakıf toprakları, 1924 yılından itibaren çıkarılan bazı yasalarla devlet denetimi altına alındıktan sonra, 1925 yılında çıkarılan Vakıflar Kanunu ile, vakıf topraklarının satılma yetkisi Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne verildi. "Bu yasadan sonra, dinsel-feodal ideolojinin maddi temelini oluşturan vakıf topraklar, peyderpey satılarak, zamanla, büyük ölçüde azalmıştır."

3 Mart 1924 gün kabul edilen 429 sayılı Kanunla, Şeriye ve Evkaf Bakanlığı kaldırıldı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu.

Daha sonraki yıllarda çıkarılan bazı kanunlarla Türkiye Cumhuriyeti Devleti vakıfları denetimi ve yönetimi altına aldı.

DEVLET DEVRİMCİ BİR BİÇİMDE EL KOYDU

1926 yılından önce kurulan vakıflara ilişkin düzenleme son derece önemliydi. 5.6.1935 gün ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu eski vakıfları devletin parçası haline getirdi: "Eski vakıflara uygulanan Vakıflar Kanunu, bu kanun eski vakıfları tasnif etmiştir. Vakıflar adeta devletleştirilmiştir."

Şeyh Sait ayaklanması sırasında bazı tekkeler de kullanılmıştı. Doğu İstiklal Mahkemesi, 28.6.1925 günü aldığı kararla, yargı bölgesi içindeki bütün tekkeleri ve zaviyeleri kapattı.

Bakanlar Kurulu da 2.9.1925 tarihinde yayımladığı kararnameyle, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasına karar verdi. Ancak bu kararnameye bazı tepkiler ortaya çıkınca, yasa ile düzenleme gündeme getirildi ve 30.11.1925 gün ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına Dair Kanun (Resmi Gazete ve Yürürlük: 13.12.1925) kabul edildi.

Bu Kanun sonrasında tekkelerin ve zaviyelerin arazi ve emlaklarına el konu ve bunlar evkaf müdürlüklerine bağlandı.

Böylece, hem ümmet-cemaat-tarikat-mezhep kimliğinin güçlenmesine ekonomik temel sağlayan yapılara büyük bir darbe indirildi, hem de devletin olanakları artırıldı.

Ayrıca, çeşitli kanunlar ve Bakanlar Kurulu kararlarıyla el konan vakıf arazilerinin bir bölümü, halkın sorunlarını çözebilmek ve halkın desteğini alabilmek amacıyla halka dağıtıldı.